

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

testpapers.co.za

SENIOR FASE

GRAAD 9

NOVEMBER 2013

EKONOMIESE EN BESTUURSWETENSKAPPE

NAAM VAN LEERDER: _____

PUNTE: 100

TYD: 2 uur

_____
Hierdie vraestel bestaan uit 17 bladsye wat ook 'n antwoordblad is.
_____

INSTRUKSIES

1. Hierdie vraestel bestaan uit VYF VRAE.
2. Beantwoord ALLE vrae.
3. Lees die instruksies vir elke vraag noukeurig en beantwoord slegs wat gevra word.
4. Vrae moet OP HIERDIE VRAESTEL beantwoord word.
5. Gebruik die puntetoekenning as gids om die lengte van die antwoorde wat verlang word te bepaal.
6. Skryf duidelik en netjies.

AFDELING A**VRAAG 1****1.1 MEERVOUDIGEKEUSE-VRAE**

Kies die mees geskikte antwoord uit die gegewe antwoorde. Skryf slegs die korrekte letter (A–D) langs die toepaslike nommer (1.1–1.7) neer, byvoorbeeld 1.8 **A**.

1.1.1 Watter van die volgende is nie deel van die sektore van die ekonomie nie?

- A Primêr
- B Sekondêr
- C Informeel
- D Tersêr (1)

1.1.2 Indien die kosprys van 'n produk R900, is en die winsopslag is 40%, dan is die verkoopprijs ...

- A R1 260.
- B R360.
- C R540.
- D R2 160. (1)

1.1.3 Kies die regte formule vir die rekeningkundige vergelyking:

- A $B = L - E$
- B $B = E - L$
- C $L = B + E$
- D $E = B - L$ (1)

1.1.4 Watter van die volgende is EEN van die funksies van menslike hulpbronne?

- A Die bevordering van die organisasie
- B Die bou van goeie verhoudings tussen die maatskappy en derde partye
- C Die beskerming van die beeld van die besigheid
- D Verseker die besigheid het die regte vaardighede in die regte hoeveelheid op die regte tyd (1)

1.1.5 Dit is die hoeveelheid goedere te koop aangebied teen 'n gegewe prys op 'n bepaalde tydperk:

- A Aanvraag
- B Prys
- C Aanbod
- D Vraagkromme (1)

1.1.6 Die huidige minister van finansies in Suid Afrika is ...

- A Tito Mboweni.
- B Gill Marcus.
- C Trevor Manuel.
- D Pravin Gordhan.

(1)

1.1.7 Watter van die volgende sal as 'n geleentheid by die voorbereiding van 'n SWOT-analise beskou word?

- A 'n Goeie besigheidskonsep wat alreeds suksesvol toegepas word
- B Die moontlikheid van die verkryging van groter marktaandeel
- C 'n Groot en lojale kliëntebasis
- D Onvoldoende kontant om uitbreiding te finansier

(1)

1.2 Dui aan of die volgende stellings WAAR of ONWAAR is. Skryf slegs die korrekte antwoord langs die nommer (1.2.1–1.2.7) van die vraag, byvoorbeeld 1.2.8 VALS.

1.2.1 Die vier elemente wat benodig word om goedere of dienste te produseer word produksiefaktore genoem.

(1)

1.2.2 Goedere of handelsware wat gekoop word met die doel vir die verkoop teen 'n wins word Handelsvoorraad genoem.

(1)

1.2.3 Teikenmark is 'n vereniging of groep werkers in enige bedryf vir die doel van die beskerming van die belange van die werkers.

(1)

1.2.4 Kapitaal is die geld wat die eienaar uit die besigheid onttrek vir eie gebruik.

(1)

1.2.5 Belasting is die verpligte betaling deur burgers van die land aan die regering.

(1)

1.2.6 Handelsooreenkoms is 'n verdrag om die handel tussen lande te bevorder.

(1)

1.2.7 Proefbalans is 'n staat wat die finansiële posisie van 'n onderneming aandui.

(1)

ANTWOORDE:

1.2.1 _____

(1)

1.2.2 _____

(1)

1.2.3 _____

(1)

1.2.4 _____ (1)

1.2.5 _____ (1)

1.2.6 _____ (1)

1.2.7 _____ (1)

- 1.3 Kies 'n beskrywing uit KOLOM B wat by die woorde in KOLOM A pas. Skryf slegs die letter (A–H) langs die vraagnommer, (1.3.1– 1.3.6) byvoorbeeld 1.3.7 A.

KOLOM A		KOLOM B	
1.3.1	Produksieplan	A	Koste wat dieselfde bly ongeag die vlak van produksie
1.3.2	Ekonomiese groei	B	'n Strategie vir die verkryging van meer kliënte
1.3.3	Teikenmark	C	Debietkant van 'n T-rekening
1.3.4	Kredietburo	D	Die toename in die waarde van goedere en dienste in 'n land oor 'n bepaalde tydperk
1.3.5	Vaste koste	E	Groep mense op wie die advertering gerig is
1.3.6	Bemarkingsplan	F	'n Organisasie aan wie krediteure die niebetaling van rekening deur debiteure aanmeld
		G	'n Strategie om meer goedere teen die laagste moontlike koste te produseer
		H	Koste wat deur die vlak van produksie beïnvloed word

(6 x 1) (6)

ANTWOORDE:

1.3.1 _____ (1)

1.3.2 _____ (1)

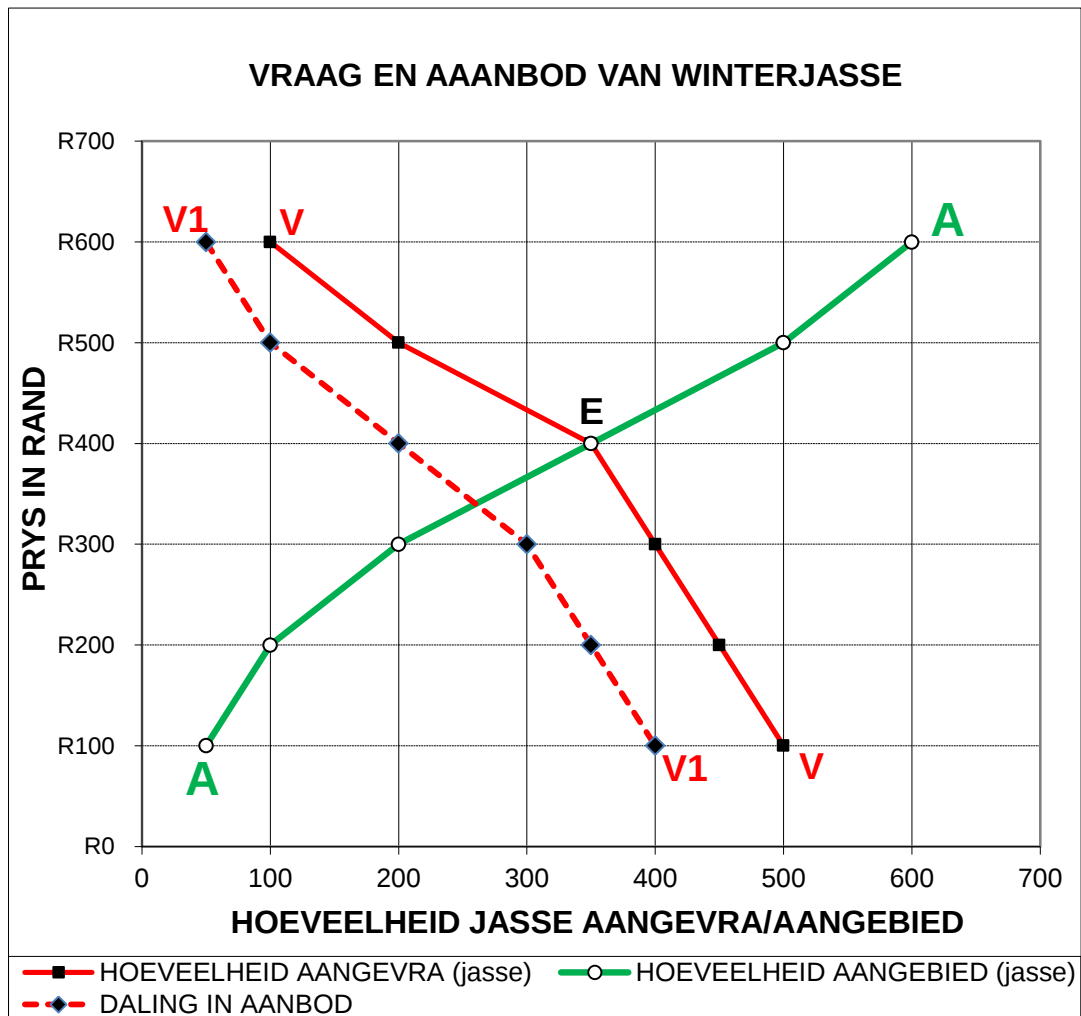
1.3.3	_____	(1)
1.3.4	_____	(1)
1.3.5	_____	(1)
1.3.6	_____	(1)

TOTAAL AFDELING A: 20

AFDELING B

VRAAG 2

- 2.1 Die volgende grafiek toon die oorspronklike aanbod (AA) en die oorspronklike aanvraag (VV) van winterjasse tydens winter asook die aanvraag (V1V1) tydens September, aan die begin van somer.

- 2.1.1 Teen die oorspronklike prys van R500 per jas, wat is die hoeveelheid wat aangebied word? (1)

- 2.1.2 Teen 'n prys van R500, wat was die tekort of oor-aanbod voor die afname in die aanvraag in September? (1)

2.1.3 'n Beweging van punt A tot punt E is 'n ... (Omkring die regte antwoord.)

A verandering in die hoeveelheid aangebied.

B verandering in die hoeveelheid aangevra.

C verandering in aanbod.

D verandering in aanvraag.

(1)

2.1.4 Teen 'n prys van R200, wat was die hoeveelheid aangevra na die afname in aanvraag?

(1)

2.1.5 Wat was die ewewigsprys voor die afname in die aanvraag?

(1)

2.2 Definieer/verduidelik die volgende terme:

2.2.1 Besigheidsplan

(2)

2.2.2 Bemerkingsnavorsing

(2)

2.2.3 Kommunisme/Bevel-ekonomie

(2)

2.2.4 Uitvoere

(2)

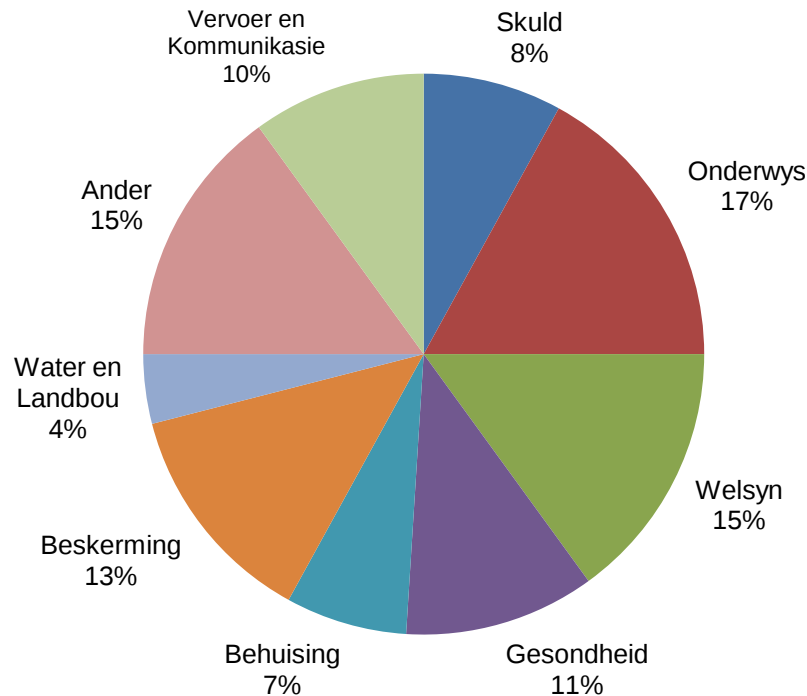
2.3 Skryf 'n paragraaf (van ten minste SES feite) om te verduidelik hoe produsente en verbruikers in verskillende markte onderhandel.

(6 x 1)

(6)
[19]

VRAAG 3

- 3.1 Die grafiek wat volg toon die regeringsuitgawes tydens 2011/2012. Bestudeer die grafiek en beantwoord die vrae wat daarop volg.

- 3.1.1 Onderwys ontvang die grootste deel van die begroting pastei. Noem DRIE maniere waarop die onderwysbegroting aangewend kan word om toestande vir leerders te verbeter.

---

(3)

- 3.1.2 Watter dienste wat deur die regering verskaf word ressorteer onder Welsyn?

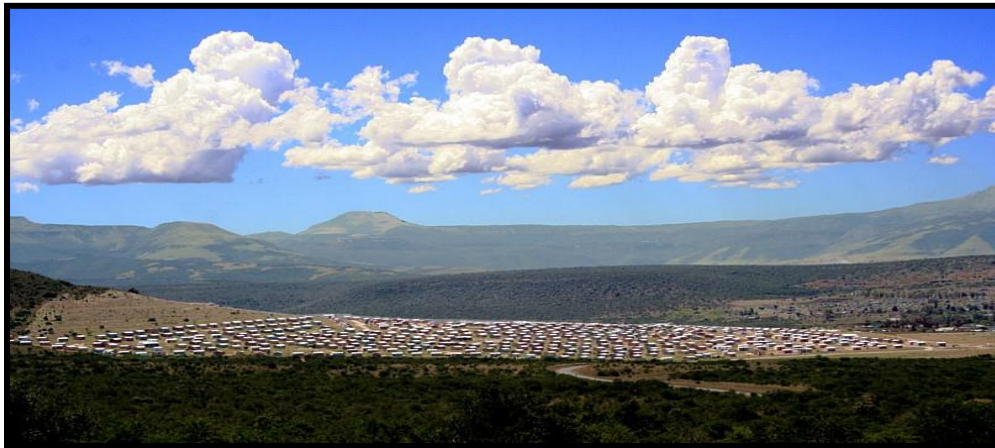

---

(2)

- 3.1.3 Vir die afgelope negentien jaar was die staatsbesteding, deur middel van die Nasionale Begroting, daarop gemik om armes te bevoordeel deur die HOP (Heropbou en ontwikkelingsprogram).

Noem enige DRIE doelwitte van die HOP.

---

(3)
[8]

TOTAAL AFDELING B: 27

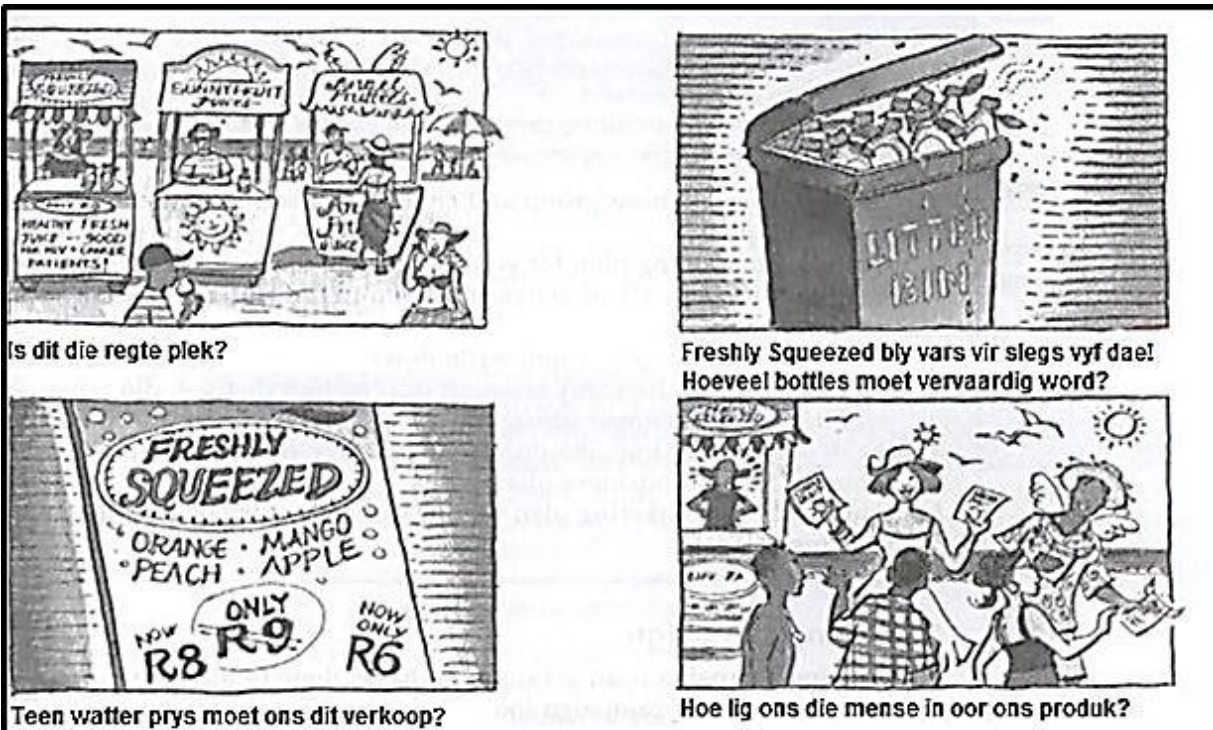
AFDELING C

VRAAG 4

Lees die gevallestudie van Moses en Devska, wat handeldryf onder die handelsnaam 'Freshly Squeezed' en beantwoord die vrae wat daarop volg.

Sake lyk nie so goed vir Freshly Squeezed nie. Hulle verkoop hul sap met die vlooiemark-stalletjiemetode.

Verwys na die gevallestudie hierbo en beantwoord alle vrae wat volg.

4.1 Noem enige TWEE probleme wat die besigheid blykbaar ervaar.

---

(2)

4.2 Wat kan gedoen word om die twee probleme genoem in VRAAG 4.1 op te los?

---

(2)

4.3 Indien jy die bestuurder van die plaaslike bank was, watter voorwaardes sou jy aan Moses en Devska voorlê, alvorens jy enige verdere lenings vir die besigheid aan hulle sou toestaan?

---

(2)

4.4 Hoe kon behoorlike **beplanning** sommige van hierdie probleme voorspel het? Noem enige VIER feite.

---

(4)

4.5 Noem die VYF belangrikste aspekte wat by hulle besigheidsplan ingesluit moet word.

---

(5)
[15]

VRAAG 5: TRANSAKSIEONTLEDING, JOERNALE EN ALGEMENE GROOTBOEK

- 5.1 Ontleed die onderstaande transaksies soos in die voorbeeld aangedui. In die geval van die rekeningkundige vergelyking, dui 'n toename aan met 'n "+" voor die bedrag, 'n afname met 'n "-" voor die bedrag en geen effek met "0". Aanvaar deurgaans 'n debietsaldo in die Bankrekening.

VOORBEELD: Betaal lone met 'n kontanttjek, R3 230.

Transaksies:

- 1 Die eienaar, T Rasenyallo, begin die besigheid met 'n kapitaalbydrae van R140 000.
- 2 Koop 'n voertuig van Toyota Handelaars op krediet teen R234 500.
- 3 Die eienaar betaal sy persoonlike huurgeld met 'n besigheidstjek ten bedrae van R1 540.
- 4 Verkoop goedere (kosprys R3 000) op krediet aan A Adams, R6 000.

ANTWOORDBLAD: REKENINGKUNDIGE VERGELYKING

Nr.	Bates	Eienaarsbelang	Laste
Vb.	-3 230	-3 230	0
1			
2			
3			
4			

(10)

5.2 Die volgende inligting was geneem uit die boeke van Patricia Handelaars.

- Gebruik die gegewe inligting om slegs die vereiste Grootboekrekeninge te voltooi.
- **LET WEL:** Saldeer die rekeninge aan die einde van die maand
- Saldo's op 1 April 2012: Handelsvoorraad R44 600, Skryfbehoeftes R4 800
- TOTALE van die hulpjoernale vir April 2012

Kontantontvangstejoernaal van Patricia Handelaars

Bank	Verkope	Koste van verkope	Debiteurekontrole	Diverse rekeninge
R45 600	R38 000	R19 000	R4 500	R3 100

Kontantbetalingsjoernaal van Patricia Handelaars

Bank	Handelsvoorraad	Skryfbehoeftes	Krediteurekontrole	Diverse rekeninge
R35 400	R18 000	R1 900	R6 500	R9 000

Krediteurejoernaal van Patricia Handelaars

Krediteurekontrole	Handelsvoorraad	Skryfbehoeftes	Toerusting	Diverse rekeninge
R25 900	R15 300	R840	R8 500	R1 260

Debiteurejoernaal van Patricia Handelaars

Verkope	Koste van verkope
R12 800	R6 400

SKRYF OP DIE ANTWOORDBLAD WAT VERSKAF WORD.

ALGEMENE GROOTBOEK VAN PATRICIA HANDELAARS

Dt.		Handelsvoorraad				B5	Kt.
Datum	Besonderhede	Fol.	Bedrag	Datum	Besonderhede	Fol.	Bedrag

(9)

Dt.		Skryfbehoeftes				N8	Kt.
Datum	Besonderhede	Fol.	Bedrag	Datum	Besonderhede	Fol.	Bedrag

(5)

- 5.3 Teken die onderstaande transaksies aan in die KOJ, KBJ en KJ van LUXA grasperkdienste aan vir die maand van Maart 2013.

Die eienaar, L Luxa deponeer R 100 000 in die bankrekening as beginkapitaal (Kwitansie LL01)

- 1 Koop petrolgrassnyers aan vanaf Lawnmower Verkope en Diens vir R49 500 en betaal met tjek nr. 5201.

Koop brandstof aan van Pete's Garage en betaal per tjek, R1 200.
- 7 Ontvang R3 250 van kliënte vir tuindienste gelewer (KRS 371 – 380).
- 8 Koop skoonmaakmiddels op krediet aan van Toivo Handelaars vir R1 350, ontvang faktuurnr. 65.
- 12 Betaal lone tot die bedrag van R2 000.
- 15 Ontvang die bedrag van R1 000 van huurder, B Black, vir die gebruik van 'n stoorkamer.
- 17 Ontvang R1 660 van kliënte vir tuindienste gelewer (KRS 381–390).
- 18 Ontvang faktuur 75 vir die bedrag van R3 000 vanaf Blue Bells Vervaardigers vir die aankoop van 'n nuwe grassnyer op krediet.
- 19 Betaal die weeklikse lone aan die werkers. 'n 10%-verhoging tree vanaf vandag in werking.

(28 ÷ $\frac{1}{2}$) (14)
[38]

Kontantontvangstejoernaal van LUXA grasperke – Maart 2013**KOJ**

Dok	Dag	Besonderhede	Fol.	Ontleding van Ontvangste	Bank	Huidige inkomste	Koste van verkope	Debiteure kontrole	Diverse rekeninge		
									Bedrag	Fol.	Besonderhede
LL01	1	L Luxa		100 000							
CRT 371-380	7	Dienste gelewer		3 250							
	15	B Black		1 000							
CRT 381-390	17	Dienste gelewer		1 660							
									101 000		

Kontantbetalingsjoernaal van LUXA grasperke – Maart 2013**KBJ**

Dok	Dag	Naam van begunstigde	Fol.	Bank	Toerusting	Lone	Brandstof	Krediteure kontrole	Diverse rekeninge		
									Bedrag	Fol.	Besonderhede
5201	2	Lawnmower Verkope en Dienste									
5202	2	Pete's Garage									
	12	Kontant									
	20	Kontant									
					49 500		1 200				

Krediteurejoernaal van LUXA grasperke – Maart 2013**KJ**

Dok	Dag	Naam van Krediteure	Fol.	Krediteure kontrole	Toerusting	Skryf-behoeftes	Diverse rekeninge		
							Bedrag	Fol.	Besonderhede
fakt 65	8	Toivo Handelaar							Skoonmaakmiddels
fakt 75	18	Blue Bells							
					3 000		1 350		

(28 ÷ 2) (14)
[38]

TOTAAL AFDELING C: 53
GROOTTOTAAL: 100